

Svátek Michaelův - slavnost osvěcení

Sergej O. Prokofjev

Z charakteru našeho Ducha času nutně vyplývá, že poznávat duchovní vědu a nořit se do ní náleží k prvnímu stupni moderního zasvěcení. Neboť toto pohroužení se ukazuje v přítomném cyklu vývoje jako jediná cesta, na níž nalézají světové myšlenky, které se skrývají za závojem pozemsko-pojmových forem, v nichž dnes vystupuje duchovní věda, nalézají cestu od hlavy k srdci člověka a mohou tak Michaelovi umožnit, aby vstoupil do zemského dění. „Michael“, praví Rudolf Steiner, „není snad oním duchem, který pěstuje intelektualitu; ale vše, co Michael podává jako spiritualitu, chce lidem osvětlit ve formě idejí, ve formě myšlenek - avšak ve formě idejí a myšlenek, které uchopují duchovno. Michael chce, aby člověk byl svobodnou bytostí, která ve svých pojmech a idejích také nahlíží, čeho se jí dostává jako zjevení duchovních světů ... Michael podněcuje lidi k nadšení Michaelem samým, aby se na Zemi objevila spiritualita, která je přiměřená vlastní inteligenci lidí, aby bylo možno myslet a současně být spirituálním člověkem; neboť teprve to znamená vládu Michaelovu.“[^] A tato možnost „myslet a současně být spirituálním člověkem“ přišla do našeho světa díky anthroposoficky orientované duchovní vědě, neboť ona přinesla lidem po prvé „spiritualitu, která je přiměřená vlastní inteligenci lidí“. A ukázala se, když ji lidské duše přijaly, jako začátek Michaelovy vlády na Zemi. Tak tvoří studium moderní duchovní vědy první stupeň zduchovnění oné nebeské Michaelovy inteligence, která kdysi sestoupila do hlav lidí, té inteligence, která náležela od pradávných dob k jeho kosmické sféře a která má dnes, počínaje naší dobou, opět nalézat cestu zpět vnitřní činností lidí. „To je to, co jaksi stojí před námi jako požadavek Michaelův“, tak praví Rudolf Steiner, „abychom se stávali aktivními až do svých myšlenek, takže si vypracováváme svůj světový názor vnitřní aktivitou jako lidé.“

Tím máme v naší době dvojí pohyb: shora dolů a zdola nahoru. Shora sestupuje Michael, který „... v poslední třetině 19. století ... sestupuje ze Slunce na Zemi, chce uchopit zemskou inteligenci „...“. Z druhé strany však, ze strany lidí, se uskutečňuje pozvolná spiritualizace této lidské inteligence, oživení lidského myšlení. To se děje tou měrou, jak si jednotliví lidé osvojují moderní duchovní vědu, ale nejen teoreticky, nýbrž takovým způsobem, že se stává životodárným pokrmem, vzduchem, takovou atmosférou, v níž jedině může duše žít a dýchat.

Poukaz na tento dvojí pohyb, jímž je určen celý charakter současné epochy, je také se vší zřetelností obsažen v třetí, „michaelské“ části Meditace Základního kamene. Zde máme na jedné straně obraz nového Michaelova zjevení, které září do lidstva od poslední třetiny 19. století „shora dolů“:

„odvěké kde cíle

bohů světlo ze světové podstaty
vlastnímu já
ke svobodnému chtění
darují.“

A na druhé straně máme naléhavou výzvu k přítomnému lidstvu, vzházející z tohoto zjevení, aby začalo pracovat na zduchovních zpozemštělé inteligence, která, klesnuvši do temnoty lidského bytí, „úspěšně prosí o světlo“, prosí o obnovené spojení s kosmickou sférou Michaelovou:

„Neboť vládnou světové myšlenky Ducha,
v bytostné podstatě světů o světlo prosící ...“

Tak má být v nové epoše vlády Michaelovy vytvořen most mezi světem bohů a světem lidí, a to společným úsilím bohů a lidí. To líčí Rudolf Steiner těmito slovy: „Věda, která jako anthroposofická duchovní věda opět zduchovňuje prostorový úsudek, činí jej opět nadsmyslovým, ta pracuje zdola nahoru, rozprahuje jaksi ruce zdola nahoru, aby uchopila ruce Michaelovy, napřažené shora dolů. Neboť zde může být vytvořen most mezi lidmi a bohy.“

V moderní duchovní nauce odpovídá plně vědomý vstup na onu cestu, která vede zdola vzhůru vstříc Michaelovi „sestupujícímu“ ze Slunce, odpovídá tomu, co Rudolf Steiner ve své knize „Jak dosáhneme poznání vyšších světů“ nazývá „přípravou“. Příprava - to je začátek stavby onoho mostu, který má lidskou duši pozvolna opět spojovat se světem bohů. V čem ale spočívá tento proces stavby? Na to můžeme opět odpovědět jako v předešlé kapitole: Lidská duše má prožívat vědění o duchu tak intenzivně, že světové myšlenky v něm obsažené, jak je přijímá nejprve lidská hlava, nalézají cestu k srdci, takže se mohou stát myšlenkami živoucími. A tyto živoucí myšlenky se prokáží jako ona duchovní substance, která dává Michaelovi, když je přijal, možnost zvěstovat vysokým bohům: „Lidé vyzdvihli během mého období do nadsmyslové oblasti to, co vytvořili stranou od božsko-duchovního světa jakožto čistě prostorové úsudky, a my můžeme opět lidi přijmout, neboť spojili své myšlení, své představy s naším myšlením, s našimi představami.“ Tak vidíme: První podmínkou pro „sjednocení“ lidských myšlenek s myšlenkami bohů je nutnost, aby pronikly až k srdcím lidí, aby „srdce počala mít myšlenky“, a to je „počátek michaelské epochy“.

„Myšlení srdcem“, na rozdíl od obyčejného myšlení hlavou, se ukazuje jako onen prostředek poznání, s jehož pomocí přišla do světa také sdělení duchovní vědy. „Pravá líčení vyšších světů vzházejí z takového myšlení srdcem, i když to zevně často vypadá tak, jako by byla logickými vývody. Není ničeho v těchto líčeních, snášených skutečně z vyšších světů, co by nebylo myšleno srdcem. Co je tu z hlediska duchovní vědy líčeno, je srdcem prožito. Ten, kdo musí líčit, co prožívá srdcem, musí to ovšem přetavit do takových myšlenkových forem, aby to bylo pro ostatní lidi srozumitelné“,15) říká Rudolf Steiner, a v další přednášce rozvádí

tuto myšlenku dále: „Když chce duchovní žák bádát ve vyšších světech, potom přechází jeho logika hlavy do logiky srdce Tak vidíme: Cesta zasvěcení, na kterou zde vstupujeme a kde se zjevuje jako vůdce Michael, to je zároveň ona cesta, na níž Rudolf Steiner sám dosáhl poznatků vyšších světů, které později zprostředkoval ve formě anthroposoficky orientované duchovní vědy. Tuto cestu vylíčil v té formě, jak po ní mohou jít také ostatní lidé, v knize „Jak dosáhneme poznání vyšších světům“ a v 5. kapitole „Tajné vědy v obrysu“.

Nyní se chceme obrátit k dalšímu pozorování této cesty. Když se žák, který na ni chce vstoupit, spojí v ročním rytmu během uvedené epochy přípravy (letní slunovrat až k začátku podzimu) s myšlenkami moderní duchovní vědy, které přijal tak intimně, že v jeho nitru prožívají - což ale znamená, že je přijímá nikoli jen hlavou, nýbrž celou svou bytostí -, potom se jim otvírá, jak jsme viděli, cesta k lidskému srdci, k onomu duchovnímu orgánu, jímž se může dosáhnout prvního stupně zduchovnění michaelské inteligence, která kdysi klesla k Zemi. Jako výsledek tohoto prvního stupně zduchovnění se ale ukazuje zcela zvláštní duchovní událost. Abychom ji charakterizovali, musíme úplně citovat slova Rudolfa Steinera, která jsme uvedli již v předešlé kapitole ve výňatcích: „On [Michael] osvobozuje myšlenky z oblasti hlavy; uvolňuje jim cestu k srdci, vyvolává z mysli /Gemût/ nadšení, takže člověk může žít v duševní oddanosti vůči všemu, co se dá získat ve světle myšlenek. Nadešla michaelská doba. Srdce počínají mít myšlenky, nadšení nevyvěrá již z pouhé mystické temnoty, nýbrž z duševního jasu neseného myšlenkami. Tomu rozumět znamená přijmout Michaela do svého srdce /Gemût/. Myšlenky, které dnes usilují uchopit duchovno, musí vznikat v srdcích, která tlukou pro Michaela jako ohnivého knížete myšlenek vesmíru.“ Tato slova Rudolfa Steinera vyjadřují vlastní podstatu procesu shora popsání. Neboť mohou-li myšlenky duchovní vědy pronikat celého člověka a rozprostírat své proměňující působení až k srdci, potom se v něm proměňují, vstoupivše do něho „jako myšlenky“, proměňují se v něm ve světelnou substanci, v nejčistší myšlenkové světlo. A v živoucím nadšení srdce, v duševní oddanosti člověka vyzařuje světlo myšlenek z lidského srdce ven do makrokosmu jako světlo nejčistší, vysvobozené michaelské inteligence, jako takové živoucí myšlenky, které se mohou opět spojit s myšlenkami bohů. To jsou ale zdola nahoru rozpražené svítící světelné ruce, které mohou uchopit shora dolů napřažené ruce Michaelovy. Neboť vše, co takto žije v myšlenkovém světle srdce, stává se pro Michaela viditelným a může jím být opět přijato do jeho říše.

Jako světlo počínajícího zmrtvýchvstání v myšlenkách zasvítá vnitřní světlo v člověku jako reálné svědectví bezprostřední přítomnosti michaelských sil v centru lidského srdce, lidské duše. O tom se praví v řádcích čtvrté části Meditace Základního kamene, která se vztahuje k činnosti Michaelově:

„noc-temno

dovládlo,

jasné světlo dne

zazářilo v lidských duších; ...”

Toto prožívání ale odpovídá vlastní podstatě nového Michaelova svátku jako pravému svátku osvícení.

Z nejrůznějších stanovisek charakterizuje Rudolf Steiner v přednáškách a cyklech let 1923-24 stále znovu duchovní význam nového Svátku Michaelova, avšak jeho vlastní skryté podstaty se dotýká nejhluběji v lednu 1925 v posledním sdělení s tímto tématem. Neboť níže uvedená slova, která napsal Rudolf Steiner dva a půl měsíce před svým odchodem z pozemského života a která hovoří o vůdčím motivu tohoto svátku jako o vůdčím motivu osvícení, jeví se jako posvátný odkaz velkého pozemského Michaelova posla pro duše a srdce všech pravých michaelitů: „Stane-li se člověk opět schopným prožívat v sobě ideje také poté, kdy se jimi neopírá o hmotný svět, potom bude proudit vstříc pohledu do mimozemského kosmu opět jas. To ale znamená poznávat Michaela v jeho říši. Až jednou bude na podzim Svátek Michaela pravdivý a niterný, potom vyvstane z pociťování lidí slavících tento svátek s nejnvtřnější opravdovostí vůdčí motiv, jenž bude žít ve vědomí: Naplněna idejemi prožívá duše duchovní světlo, když zdání smyslů doznívá v člověku jen jako vzpomínka.“ A v navazující stěžejní poučce /Leitsatz/ formuluje Rudolf Steiner tuto myšlenku takto: „Člověk musí najít sílu prozářít svůj svět idejí a prozářený prožívat, i když se jím neopírá o omamující svět smyslů. Tím prožíváním samostatného, ve své samostatnosti prozářeného světa idejí procitne pocit sounáležitosti s mimozemským kosmem. Z toho vznikne podklad pro Svátek Michaelův.“

Pokud jde nyní o duchovního žáka, znamená takové prožívání Michaelova svátku jako svátku osvícení jen začátek jeho duchovní cesty, jen předstupeň k dalšímu stupni, ke stupni vlastního zasvěcení, kdy se pak v lidské duši rozzáří vnitřní duchovní Slunce, kdy v člověku vzejdou v temnotě zimní noci sluneční síly vyššího já.

O tom, jak je v ročním rytmu v lidské duši spojeno mystérium zasvěcení jakožto proces zrození druhého, vyššího já s vnitřním prožíváním Vánoc, budeme ještě dále hovořit. Zde se máme nejprve omezit na michaelický aspekt tohoto mystéria. Neboť Michael je kosmickým strážcem času, který se rozprostírá od jeho svátku až k Svátkům vánočním - od svátku zazáření jitřních paprsků „duchovního světla“ v nitru duše až k východu „duchovního Slunce“ v okamžiku zasvěcení.

Rudolf Steiner poukazuje slovy dále uvedenými na to, že Michael je dnes velkým vůdcem moderního lidstva k pravému prožívání mystéria Vánoc: „Potom může lidstvo v naší době získat porozumění a hlubší pohled na to, že tak jako kdysi následovaly v ročním koloběhu Vánoce na podzimní Svátek Michaelův, má také po Michaelově zjevení, které nastalo v podzimní době v poslední třetině 19. století, následovat svátek zasvěcení /Weihefest/, Vánoční svátky, jimiž se má opět získat porozumění pro zrození ducha, pro ono zrození ducha, které lidstvo potřebuje, aby mohlo dále putovat svou zemskou cestou, aby mohla jednou Země jako zduchovněná nalézt proměnu v budoucí formy. Nyní žijeme v době, kdy není jaksí v průběhu roku pouze podzim a Svátek Michaela a nemají tu být pouze Svátky vánoční; nyní žijeme v době, kdy máme od poslední třetiny 19. století rozumět Michaelovu zjevení, rozumět mu hluboce ve své duši ze své vlastní lidské podstaty a kdy máme hledat cestu k pravým Vánočním svátkům, totiž abychom se pronikli duchem, jehož je třeba poznat ... Dnes je doba, kdy máme nalézt cestu od Svátku Michaelova k svátku hluboké zimy, který má ale obsahovat východ duchovního Slunce.“

Můžeme se vši intenzitou prožívat, že Michael je dnes vůdcem na moderní cestě zasvěcení, když připojíme k těmto slovům to, co napsal Rudolf Steiner na podzim 1924: „Michael, který

mluvil ‚shora‘, může být slyšen ‚z nitra‘, kde zřídí svůj nový příbytek. Řečeno více imaginativně, může se to vyjádřit takto: Slunečnost (das Sonnenhafte/, kterou člověk po dlouhou dobu přijímal jen z kosmu, se rozzáří v nitru. Člověk se naučí mluvit o ‚vnitřním Slunci‘. Nebude se proto ve svém životě mezi narozením a smrtí pokládat o nic méně než zemskou bytost; ale pozná svou vlastní bytost putující po Zemi jako vedenou Sluncem. Naučí se pociťovat jako pravdu, že ho v nitru staví nějaká bytost do světla, které sice svítí na zemské bytí, ale není v něm zažehováno.“

Zde máme poukaz na třetí fázi Michaelova působení v zemském dění. Všechny tři fáze však ve svém celku odpovídají v ročním koloběhu době od konce léta až k začátku zimy. Pozorujme to ještě jednou krátce.

První, co Michael činí, je to, že oplodňuje pozemské myšlenky myšlenkami světovými. Makrokosmicky se to vyjadřuje v proudech meteoritů padajících k Zemi v srpnu a v září a v mikrokosmu odpovídají tomuto procesu světové myšlenky odívající se do lidských forem, jak jsou obsaženy ve sděleních duchovní vědy. Tyto myšlenky, které mají svůj původ v mimozemském kosmu a které se podle své formy staly zcela a úplně lidskými, má dnes přijmout co možno velký počet lidí na Zemi hlavou, čistě lidskou inteligencí, aby tato lidská inteligence našla s jejich pomocí postupně přístup ke své spiritualizaci. To odpovídá na cestě zasvěcení stupni přípravy, vyžaduje to však, aby se duchovněvědecké myšlenky, přijaté nejprve hlavou, prohloubily až k prožívání ve sféře srdce; neboť zduchovnění lidské inteligence se neděje v hlavě, nýbrž v srdci. „Rozhodujícím se musí stát to, co učiní s touto Michaelovou světovou záležitostí během 20. století lidská srdce“ (to znamená v první řadě s duchovněvědeckými poznatky přijatými do jejich duší), tak praví Rudolf Steiner.

Je-li nyní člověk s to srůstat s duchovněvědeckými idejemi tak silně, že v něm ožívají a pronikají až k jeho srdci, pak se v něm myšlenky zprvu suché a snad dokonce i abstraktně působící stávají světlem, živoucím myšlenkovým světlem, které září z jeho srdce do světa. A tento duševní zážitek osvícení je pravým základem Michaelova svátku, počátkem jeho reálné přítomnosti v člověku!

Duchovní žák však může jít ještě dále. Může usilovat o to, aby zesílil Michaelovu přítomnost ve své duši, aby se „myšlenkou Michaelovou“ zcela pronikl; může zápasit o to, aby dal této „Michaelově myšlence“, kterou přijal ze sdělení duchovní vědy nejprve hlavou, působit nejen až ke svému srdci, kde se tato myšlenka stává světlem podobným svítání, nýbrž dát této michaelské myšlence působit ještě hlouběji až do sféry své vůle, kde se chce stát Sluncem. V duchovním vývoji by takové prohloubení odpovídalo tomu, když žák nastoupí cestu, která vede postupně od osvícení k zasvěcení, a v ročním období od podzimního svátku Michaelova k zimním Svátkům vánočním. Potom se může člověk rostoucí měrou, když se v temnotě zimní noci pozvolna blíží k Vánočním svátkům, prožívat, jako by byl veden duchem vnitřního Slunce, tím duchem, který jedině může přemoci ahrimanské síly smrti, jež nás v této době všude v přírodě obklopují.

Zatímco výše uvedený hlavní motiv Michaelova svátku poukazuje především na jeho vlastní podstatu, vztahují se další slova Rudolfa Steinera zejména na ten stupeň vnitřního vývoje, kterého si může duše vydobýt za nejtemnějšího ročního období jako výsledku toho, že slavila správně Michaelův svátek: „Přijmi do sebe Michaelovu myšlenku přemáhající ahrimanské mocnosti, onu myšlenku, která tě učiní silným, abys získal duchovní poznání zde na Zemi, abys mohl přemoci mocnosti smrti ..., tak se obrací tato myšlenka [Michaelova] k mocnostem

vůle: přijmout sílu Michaelovu, to znamená přijmout sílu duchovního poznání do sil vůle.“ Tím máme trojí pronikání Michaelova impulsu do lidské bytosti. Toto se připravuje nejprve v mimozemském kosmu v proudech meteoritů padajících k Zemi; potom však vstupuje Michaelův impuls bezprostředně do lidského nitra ve formě myšlenek moderní duchovní vědy a proniká pozvolna celého člověka, zpočátku jeho hlavu, poté jeho srdce a konečně jeho vůli, kde otvírá bránu k duchovnímu Slunci a stává se pramenem pravých sil zmrtvýchvstání, které umožňují lidské inteligenci spojit se opět s inteligencí kosmickou, se sférou Michaelovou.

Vcelku vidíme, jak nás tento vývoj postupně vede z prostoru nás obklopujícího víc a více do nitra, do hlubin lidské bytosti. A tento postup krok za krokem zvenčí do nitra opakuje duchovní cestou mikrokosmicky ony procesy, které se dějí venku v makrokosmu se Zemí samou při přechodu z léta přes podzim k zimě. Neboť také Země prodělává v této době proces „noření se do sebe samy“. Prodělává pozvolné „procitání“, když se její duše a její duch vracejí ze světových dálav a noří se hlouběji a hlouběji do jejího planetárního těla, až je o Vánocích pronikají úplně do středu. Proto můžeme vycit'ovat, když pohlížíme z uvedeného stanoviska na „sestupující“ polovinu roku, to znamená na týdny od letního slunovratu až k Vánocům, jak je tato roční doba zvláště vhodná pro začátek cesty, která vede k modernímu zasvěcení.

Anthroposoficky orientovaná duchovní věda popisuje tři stupně duchovního školení:

- „1. Příprava. Vyvíjí duchovní smysly.
2. Osvícení. Zanečtuje duchovní světlo.
3. Zasvěcení. Otvírá styk s vyššími bytostmi ducha. “

Souvislost těchto stupňů s ročním koloběhem i s moderními Michaelovými mystérii jsme již pozorovali. Nyní je třeba ještě vyličit, jak cesta duchovních cvičení, která jsou předepsána pro každý uvedený stupeň, právě tak jako vliv vnějšího světa člověka obklopujícího, vedou pozvolna k tomu, aby se žák stále více nořil do vlastní bytosti.

K prvnímu stupni přípravy se vztahují cvičení známá z duchově- vědecké literatury, jako meditatívni noření se do růstu a vadnutí rostlin nebo noření se do tónů, které pocházejí od živých bytostí nebo neživých věcí a přicházejí zvenčí. Všechna tato cvičení vedou žáka pozvolna k novému vnímání přírody, která ho obklopuje. Zabýváme- li se v knize „Jak dosáhneme poznání vyšších světíté“ kapitolou, která je věnována popisu tohoto stupně, ukazuje se, jak je vědomí žáka nejprve zaměřováno na zevní svět, na pozorování přírodního okolí, kdežto při dalším postupu na meditační cestě má žák přecházet postupně od vnějšího pozorování k pozorování více vnitřnímu, k prožívání skryté podoby přírody, jejího duchovního Slova, které v ní přebývá. Když nyní, vedeni vnitřním pocit'ováním, hledáme roční dobu, která odpovídá tomuto prožívání nejvýrazněji, dostaneme epochu, která se rozprostírá od svátku Janova až k podzimnímu svátku Michaelovu. Jak jsme již viděli, počíná v této době pro makrokosmický život Země přecházet epocha plného vydechnutí do doby nadechování. To znamená, že Země jako celek vstupuje nyní na cestu, která vede z vnějšku do nitra, protože je právě tato doba zvláště vhodná pro první stupeň moderního duchovního žakovství, pro stupeň přípravy.

Na dalším stupni, osvěcení, vychází žák opět z meditativního pozorování jednotlivých elementů vnějšího světa: krystalů, rostlin, zvířat, semen. Zde je však přechod z vnějšku k nitru značně intenzivnější. Kdežto na předcházejícím stupni bylo třeba vyvinout jemnější a intimnější vztah k zevnímu světu, je nyní hlavním cílem,

aby se žák obracel k vlastnímu nitru, a používání elementů vnějšího světa má při těchto cvičeních jen podpůrnou, pomocnou funkci. Neboť cílem osvěcení je dosáhnout vnitřního světla. Proto se mohou na tomto stupni žáku zjevovat nejen duchovní protiobrazy vnějších předmětů, nýbrž také bytosti vyšších světů, které se nevtělují. Tím se uskutečňuje v nitru člověka další krok a je třeba věnovat v této souvislosti zvláštní pozornost vývoji jeho vnitřních morálních kvalit. Proto byla v knize „Jak dosáhneme poznání vyšších světů“ vložena mezi kapitoly o osvěcení a o zasvěcení kapitola s titulem „Kontrola myšlenek a citů“. V ní se poukazuje na „zlaté pravidlo pravé tajné vědy: ... když se pokoušíš učinit jeden krok vpřed v poznání skrytých pravd, učíš současně tři kroky vpřed ve zdokonalení svého charakteru k dobru.“ Bezprostředně na to následuje popis cvičení, při němž si má člověk živě představit někoho, kdo o něco žádá, a potom takového člověka, jehož přání bylo uspokojeno. Když tato cvičení srovnáme s analogickými v kapitole o přípravě, ukazují zřetelně, jak daleko pokročil vývoj směrem k vnitřnímu prohloubení. Dále se zdůrazňují, v souvislosti s nutností dosáhnout kontroly nad myšlenkami a city a provádět cvičení se zvýšenou trpělivostí a vytrvalostí, zdůrazňují se dvě vlastnosti, „odvaha a sebedůvěra“, „... dvě světla“, tak píše Rudolf Steiner, „která na cestě k tajné vědě nesmějí zhasnout.“ Na konci kapitoly se potom Rudolf Steiner zmiňuje o těchto dvou vlastnostech po druhé, aby tak zdůraznil jejich význam pro stupeň osvěcení: „Co si totiž zasvěcovaný musí přinést s sebou, je v jistém ohledu vypěstovaná odvaha a nebojácnost. Duchovní žák musí přímo vyhledávat příležitosti, jimiž se tyto ctnosti vytvářejí ... Hledět nebezpečí klidně do očí, chtít přemáhat těžkosti bez váhání: To musí okultní žák umět, ... musí to dovést tak daleko, že se pro příležitost, při níž byl dříve pln úzkosti, ... musí stát nemožnou věcí ‚mít strach‘, ‚nemít odvalu‘“. Neboť „duševní člověk potřebuje onu sílu, která se vyvíjí v odvážných a nebojácných charakterech“. Tato slova poukazují v souvislosti s dalším popisem toho, co je nutné, „vypěstovat v sobě silnou důvěru v dobré mocnosti bytí“, jakož i trpělivost a houževnatost v neumdlévajícím úsilí „po duchovnu, které bude [duchovního žáka] pozvedat a nést“, tj. popisem nutnosti zůstat v nejvyšším slova smyslu věrným duchovní cestě jednou zvolené, tato slova poukazují na dvě základní michaelské ctnosti, ctnost odvahy a věrnosti, o nichž Rudolf Steiner hovoří ve svých přednáškách opakovaně. Neboť Michael dnes potřebuje lidi odvážné, kteří mu slouží se silnou vůlí, aby splnil své poslání v lidstvu.

Tak je také popis stupně osvěcení v knize „Jak dosáhneme poznání vyšších světů?“-“ poukazem na to, že roční doba od podzimního svátku Michaelova, svátku duší cvičících odvalu a věrnost, je zvláště vhodná k tomu, aby se postoupilo na tento stupeň. O nutnosti vyvinout odvahu pro přijetí Michaelova impulsu, Michaelových myšlenek pro vítězství nad ahrimanským drakem, který si chce poněmáhle zcela podmanit moderní civilizaci, jakož i o nutnosti vyvinout věrnost vůči Michaelově sféře a vůči Michaelovu zjevení, které se otvírá od poslední třetiny 19. století, o tom nám hovoří významným způsobem závěrečná slova poslední přednášky Rudolfa Steinera, kterou pronesl v předvečer Michaelova svátku roku 1924: „Ale kéž by to dnes mluvilo z těchto slov k vaší duši, abyste přijali tuto michaelskou myšlenku ve smyslu toho, co může cítit srdce Michaelovi věrné, když se zjevuje ve světelně zářícím rouchu slunečním Michael, který nejprve důrazně poukazuje na to, co se má stát, aby

se tento Michaelův šat, tento světelný šat mohl stát světovými slovy „“ V těchto světových slovech je tím také obsažen poukaz na podstatu Michaelova svátku jako onoho svátku, který otvírá cestu k Svátkům vánočním, k modernímu zasvěcení: „Nejprve probuzení duše, potom smrt, aby se potom ve smrti mohlo uskutečnit ono zmrtvýchvstání, které člověk slaví ve svém nitru“, to je ale zasvěcení.

Jak se při zasvěcení proniká do nitra člověka hlouběji ve srovnání se stupni přípravy a osvícení, o tom se bude hovořit v dalších kapitolách, a rovněž tak o zasvěcení ve vztahu k Mystériu vánočnímu..